

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

R.P. Richardi Lyncei ... Vniversa Philosophia Scholastica

Complectens Physicam, siue Scientiam de Corpore naturali

Lynch, Richard

Lvgdvni, 1654

Cap. I. Quid & quotuplex sit exemplar?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95236](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95236)

adducitur, poetice & improprie accipiendum est. Nec obstat, quod volucres futuram tempestatem infallibiliter declinent: siquidem id est, quia causa futura tempestatis, sicut aerum commouere, ac turbare possunt: ita & humores autem occulte mouere, & alterare possunt: humores autem ita alterati in iis apprehensionem excitant, qua fugam sibi commodam, & delectabilem apprehendunt; quare eam tempestatis inscie capessunt. Porro quatenus volucres aut tempestatem declinent, aut futuram etiam serenitatem aucupentur, quin alterutrum presentiant, solum ex eo quod illarum humores multis, mirisque modis praeuiter alterentur, non minus Philosophice, quam poetice explicuit Virgilius ubi supra Georgicor. I.

*Haud equidem credo: quia sit diuinitus illis
Ingenium: aut verum fato prudentia maior:
Verum ubi tempestas, & celi mobilis humor
Mutauere vias: & Iupiter humidus austris
Densat erant qua rara modo, & qua densa res
laxat.*

*Vertuntur species animorum: pectora motus
Nunc alios, alios dum nubila ventus agebat,
Concipiunt: hinc ille auium concentus in agris
Et lata pecudes, & onantes gutture corui.*

TRACTATUS XI.

De causa exemplari.

CAPVT PRIMVM.

Quid, & quoduplex sit exemplar?

ARISTOTELES de causa exemplari pauca egit, & ex professo non disputauit, eo quod illam ad aliquam quatuor causarum reuocandam esse supponeret: qualis ergo sit causa, ad quam reductiue pertinet, & in quo eius natura collocanda sit, hic accurate examinandum est. Exemplar Latinis id sonat, quod Grecis idæa: verbum autem idæa ab *eideō* siue inspicio deriuatum significat id, in quod inspiciens artifex operatur iuxta Aristotelem 1. Met. cap. 7. text. 32. quem D. Thomas 1. p. q. 15. & cum eo reliqui Theologi sequuntur. Exemplar, siue idæa in solis creaturis rationalibus locum habet; neque bellæ exemplaria, aut idæas vllas sibi proponunt, vt perperam contendit P. Rodericus disp. 8. Physic. sect. 8. n. 88. tum quia vt ex definitione idææ, siue exemplaris ab Aristotele tradita constat, idæa, siue exemplar locum habet in solis iis agentibus, quæ arte polent: at ars, quæ suapte natura practica est, in bellis non reperitur, vt constabit ex dicend. in Met. lib. 7. tractat 5. cum de notitia practica egerimus: tum quia teste D. Thoma quæst. 3. de verit. art. 1. exemplar, siue idæa est forma, quam imitatur effectus ex intentione agentis determinantis sibi finem. At sola agentia rationalia finem sibi determinant; & bellæ non tam se ad finem determinant, quam à primo agente ad eum determinantur: ergo sola agentia ratio-

R. P. Lyncei Philosophia Tom. II.

nalìa, non verò irrationalia idæas, siue exemplaria sibi proponunt. Tum quia Clemens Alexandrinus libr. 4. Stromatum ex communi omnium sensu docet, mentem esse locum idæarum: at bellæ mente, & ratione destitutæ sunt. Tum demum, quia idæa passim à Patribus appellantur rationes rerum: at rationes rerum in irrationalibus locum habere non possunt. Porro autem ad idæam, siue exemplar propriè sumptum opus non est, vt illud liberè imitetur artifex, vt nonnulli parum scitè arbitrantur. Primò, quia siue definitionem exemplaris ab Aristotele traditam; siue eam, quam D. Thomas protulit; siue ea, quæ Patres communiter de idæis differunt, respiciamus, nulum fundamentum esse potest; vnde libertas idææ propriè sumptæ conditio esse colligi possit; gratis ergo ea conditio postulatur. Secundò, quia non est, cur Deus artificem creatum ad imitandum exemplar internum propriumque cogere, & necessitare non possit, sicut ad imitandum exemplar externum eiusmodi necessitas, & coactio proculdubio esse potest: igitur ad exemplar libertas non requiritur. Tertio quia idæa, aut est ars, aut certe cum arte coniuncta est, vt ex definitione idææ perspicuum est: at ad artem, siue notitiam practicam libertas non requiritur, vt in Met. cit. libr. 7. tractat. 5. edocebimus: cur ergo ad idæam siue exemplar ea requiratur?

Exemplar aliud est internum, aliud externum: utrumque indicauit Seneca epist. 66. ibi: *nihil autem refert, utrum foris habeat exemplar, ad quod referat oculos, an intus, quod ipse ibi concepit, & posuit*: de priori loquutus est Boëtius de consolatione. metro. 9.

*Tu cuncta superno ducis ab exemplo pulchrum
Pulcherrimus ipse mundum mente gerens.*

De posteriori intelligendum est illud Exod. 25. *inspice, & fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est*. Quanquam autem non pauci censeant, hanc diuisionem exemplaris propriam esse: ceterum cum P. Suarez disputatione 25. Metaphys. sect. 1. numero 18. probabilius est, eam esse improprie, eo quod exemplar externum, quod visu percipitur; remotè improprie, & per accidens exemplar dici possit, remotè quidem, quia eatenus imago B. Mariæ à D. Luca depicta est exemplar ad aliam similem depingendam, quatenus imago illa ob oculos posita, & mente concepta excitat in mente, & regulat cognitionem imaginis, quæ depingenda est: imago verò depingenda prout ab intellectu cognita effectiōnem sui immediatè regulat, eiusque idæa, & ratio est, aut secundum esse cognitum, aut secundum esse reale, quod cognoscitur, vt cap. sequenti explicabitur: igitur exemplar externum non immediatè, sed mediatè, & remotè rationem exemplaris sibi vendicat: eo autem ipso, quod exemplar externum remotè tantum exemplar sit, solum improprie exemplar esse potest: sicut enim causa remota improprie tantum causa est, sic seruata proportionē exemplar remotum improprie duntaxat exemplar est. Deinde exemplar externum per accidens tantum exemplar est; cum enim præcisè ratione interni, & proprii exemplaris, cui deseruit, ad effectiōnem operis conferat; quoties sine exemplari externo idæa

S 3 interna

interna operis perfectè haberi potest, vt non solum in artifice increato, verum etiam creato sapè accidit; toties certè sine exemplari externo opus artificiosè perfici potest: & ita per se exemplar externum ad executionem operis non requiritur.

CAPVT II.

Exemplar, siue causa exemplaris in quo consistat?

4. **P**rima sententia est, exemplar esse obiectum ipsum, quod artifex operaturus sibi proponit: ita Thomistæ communiter cum Caietano 1. p. qu. 16. art. 2. & Ferrara 1. contra Gent. cap. 54. & Egidio in 1. dist. 36. q. 5. ad 2. & Scotistæ cum Scoto in 1. dist. 35. quæst. 1. & Mairone ibidem, & Bassolo quæst. 2. art. 2. & Nominales cum Okamo quæst. 5. & Gabriel. quæst. 5. art. 2. Aliacensi in 1. quæst. 6. art. 3. eamque Durandus sequitur dist. 36. quæst. 3. Quanquam autem plerique Authores præfatam sententiam sequantur, vt ex iis, quos retulimus, constat: cæterum in assignando obiecto, quod rationem exemplaris sortitur, non parum diuisi sunt: siquidem Thomistæ idæam, siue causam exemplarem in Deo censent esse, non obiectum illud creatum, quod producendum est, sed obiectum increatum; nimirum diuinam essentiam, ad cuius imitationem, siue participationem producendum est. Scotistæ verò, & Nominales, & reliqui extra scholam Thomisticam, è contrario censent, idæam, siue causam exemplarem esse rem ipsam producendam non solum in creatis (quod etiam Thomistæ non renuunt) (verum etiam respectu Dei.

5. **S**ecunda sententia est, exemplar, siue idæam esse cognitionem, quæ circa operis effectiorem, & modum illius efficiendi in intellectu artificis præexistit: ita Alexander Alensis 1. part. quæst. 23. memb. 4. art. 1. Bonau. in primo dist. 35. art. 1. q. 1. Capreolus in 1. dist. 36. quæst. 1. art. 1. Pater Suarez disp. 35. Metaphys. sect. 1. num. 10. Tertia sententia est Patrum Molinæ 1. p. quæst. 15. disp. 2. art. 2. & Vasquez 1. part. disp. 75. cap. 2. idæam, siue causam exemplarem in Deo esse solam cognitionem, qua opus in lucem producendum in mente diuina præexistit: in nobis verò esse obiectum à cognitione realiter distinctum, nec non ab opere ipso efficiendo, videlicet eiusmodi obiectum, ad cuius instar, & similitudinem res fieri possit; non tamen quod re ipsa ante operis effectiorem existat, sed tantum quod ab artifice creato confingitur: qua ratione architectus ædificaturus paruam quandam domum, sibi prius mente proponit. Quarta sententia est quorundam scholasticorum, qui idæam, siue causam exemplarem tam in Deo, quam in agentibus creatis censent esse verbum, siue speciem expressam operis efficiendi, quam in mente artificis cognitio eiusdem operis producit: quos Pater Molina vbi supra artic. 1. Commemorat suppressis nominibus. Quinta sententia, ab Aristotelicis Platoni assignata, est; idæam, siue causam exemplarem non esse cognitionem rei producendæ, nec esse rem ipsam producendam ab artifice præcognitam, nec esse diuinam essentiam, ad cuius similitudinem, & participationem res producenda est, nec

esse idolum aliquod commentitium ab artifice fictum; nec etiam verbum mentis, quod circa opus efficiendum artifex in mente sua producat, & exprimat; sed substantiam quandam insensibilem, incommutabilem, æternam increatam; pluribus indiuiduis specificè communem, & ab iis participabilem: in qua sententia Platonem fuisse inuinit Clemens Alexandrinus lib. 5. Stromat. versus finem, ibi: *unum quidem mundum nouis barbaris philosophia, qui perficitur intelligentia; alterum verò sensibilem: illum quidem archetipum, hunc verò imaginem eius, qui exemplar dicitur.*

6. **Q**uod ad vltimam sententiam attinet, ea fidei, & rationi apertè repugnat, vt in Dialectica lib. 8. ostendimus, vbi etiam Platonem ab ea alienum esse explicuimus. Quod verò ad quartam, & penultimam sententiam attinet, ea etiam proculdubio falsa est: quia si per impossibile Deus non esset trinus, neque verbum realiter produceret, aut exprimeret; sanè in eo euentu idæa in eo ponendæ essent: ergo idæa in verbo consistunt. Antecedens certissimum est, siquidem in eo euentu Deus quantumvis non trinus per intellectum, & voluntatem ageret, & res creatas tales produceret, quales eas ab æterno præcognouit, earumque rationes in mente haberet: igitur idæa rerum efficiendarum haberet, cum omne agens per intellectum, & voluntatem nihil agere queat, quin eius idæam, siue rationem, aut speciem habeat. Quod verò ad tres priores sententias attinet, eas solis vocibus dissidere arbitror, cum inter earum Authores constet, solam cognitionem rei efficiendæ eius effectiorem anteuertere, remque ipsam non nisi obiectiue, & secundum quid præexistere numero, aut specie antea quam producatur: quare totalis in id vnum reuocatur, quid exemplar nuncupari debeat, cognitione ipsa, an aliquod eius obiectum?

7. **I**n quo dissidio ipse partim cum his, partim cum illis loquendum arbitror; & nomen idææ, siue causæ exemplaris æquiucocum esse, & conuenire propriè, ac strictè tam cognitioni, quæ in mente artificis residet, quàm obiecto, ad quod terminatur: quem sentiendi modum in hunc modum suadeo. Primò, quia causa finalistam de obiecto ratione sui cognito, & amato, quàm de ipsa cognitione, siue amore prout ab obiecto distinguitur, verè & propriè dicitur: ergo similiter idæa, siue causa exemplaris &c. Antecedens tractatu præcedenti probatum est. Consequentia videtur perspicua à paritate rationis, quæ eo maior est, quo causa exemplaris ad causam finalem præ reliquis causarum generibus reuocanda est. Secundo quia conceptus, alius est formalis, qui in actu mentis consistit; alius obiectiuus, qui in obiecto mentalis actus consistit: at eorum alter dicitur conceptus, quia id per illum concipimus alter vero quia est id quod concipimus: vt certè ex communi scholasticorum loquendi vsu perspicuum est: similiter ergo causa exemplaris, siue idæa, quæ cum conceptu coincidit, vel certè ab eo admodum non discrepat, interdum de actu intellectus, & interdum de eius obiecto dici poterit. Tertiò quia idæa, siue causa exemplaris omnium consensu est ratio operis efficiendi: at ratio, alia est formalis in actu intellectus sita, quo pacto Augustinus lib. 2. de ordin. eam definit esse *motionem mentis ad ea, quæ discernuntur connectenda, aut distinguenda*: alia obiectiua